

EMANUEL D. FLORESCU

Cuvânt înainte

Destin tragic de artist genial

o replică artistică post-mortem

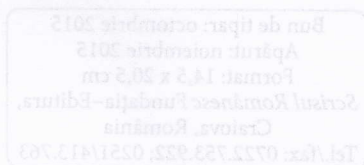
Bazille • Lermontov • Shelley • Novalis

Scrisul ^{SR} *Românesc*
Fundatia – Editura

Cuprins

Cuvânt înainte.....	5
I – Frédéric Bazille	16
Un pictor impresionant înainte chiar de impresionism	16
II – Mihail Iurievici Lermontov	64
Un poet romantic dintr-un duel dramatic	64
III – Percy Bysshe Shelley.....	118
O inimă romantică ce a ars din plin, dar nu s-a mistuit câtuși de puțin.....	118
IV – Novalis (Friedrich von Hardenberg).....	165
Un pseudonim banal, ce ascunde un nume mare de poet romantic genial	165
Aforisme	212

I – Frédéric Bazille

Un pictor impresionant înainte chiar de impresionism

Vă salut cu respect, cititori din timp ai acestor rânduri! Vă salut de la o mare depărtare spațială și temporală, pe care aş vrea să o micşorez pe cât posibil prin intermediul acestui demers literar post-mortem. Un demers original dar realist, concretizat astfel prin inspirația unui autor binevoitor, prin care conștiința mea nepieritoare vi se poate adresa din nou de dincolo de mormântul în care zace bietul meu trup ciuruit de gloanțele semenilor mei prusaci. Căci, deși trupul ni se degradează și pierе din momentul morții, conștiința ființei noastre se păstrează totuși, precum se adevărește aici, pentru a putea istorisi evenimentele experimentate pe când era unită cu trupul, și pentru a-și imagina ce s-ar mai fi putut petrece, dacă nu s-ar fi desprins de trup la un (acel) moment dat... Parcă prea repede în cazul meu, și nu cred că sunt doar subiectiv sau egoist!

Mă numesc Frédéric Bazille, căci conștiința mea nemuritoare se identifică și acum cu acest nume, iar pentru cei ce nu depistați vreo rezonanță artistică în acest banal nume, mă grăbesc să vă dezvălui că n-am fost vreun filosof visător, după cum s-ar putea interpreta prin prisma gândurilor mele introductive, ci doar un pictor realist. Un simplu pictor din a doua jumătate a secolului

al XIX-lea, care a avut prea puțin timp la dispoziție, pentru a-și putea făuri un renume demn de cel al prietenilor săi impresionisti. Numai valoarea și amploarea operei artistice te ajută să-ți faci un renume în istoria artei, și, din nefericire, opera mea s-a dovedit prea restrânsă, pentru a-și câștiga incontestabil anvergura unei reputații mondiale certe. Cât despre valoarea ei, o las în seama analizei criticilor de specialitate, dar sper să nu fie toți la fel de obtuși și superficiali ca cei de la Salonul din Paris de pe vremea mea.

N-am apucat să fac parte efectiv din curentul impresionist, așa cum avea el să fie denumit mai târziu, format de lucrările prietenilor și colegilor mei de la Școala de Arte Frumoase din Paris (Monet, Renoir, Sisley), dar țin să vă mărturisesc că mă regăsesc în el, deoarece stilul lui artistic specific mă reprezintă și pe mine. Sper că nu sunt contrazis de fel de puținele tablouri realiste, pe care le-am finalizat în scurta mea viață și activitate artistică! Așa că mă consider și eu un pictor impresionist datorită operei pe care am realizat-o în cei opt ani de activitate creativă, și nu prin simpla asociere sau amicitie cu prietenii mei dragi, care aveau să devină celebrii impresionisti. Prietenie, de altfel, de care am fost și rămân mândru, oricum! Iar pentru cine nu pot fi acceptat ca un autentic pictor impresionist, sper să pot fi totuși recunoscut ca un veritabil pictor impresionant chiar dinainte de ivirea impresionismului.

Prietenia mea strânsă cu Sisley, Monet, Renoir, Manet, Cézanne și chiar Degas a fost sinceră și neprețuită și n-a putut fi curmată nici măcar de prematura mea dispariție din lumea fizică. Ea a persistat și dincolo de mormântul meu funest, care s-a interpus brutal în relația noastră frumoasă, căci eu m-am bucurat de succesul lor profesional și din dimensiunea existențială în care m-am trezit, iar ei, spre cinstea lor și mângâierea mea postumă, mi-au închinat adesea un gând comemorativ sau un tablou superb.

Încă simt și acum o intensă satisfacție sufletească (căci oricum doar acest tip de satisfacție mi-a mai rămas aici), pentru fiecare ocazie a vieții, în care am putut să le fiu de folos cu ceva, și mă bucur că viața mi-a dat șansa de-a mă naște într-o familie burgheză destul de înstărită, situație care mi-a permis ajutorarea prietenilor mei mai puțin norocoși în plan social. Nu vreau să mă laud acum, nici să-mi evidențiez tardiv mărinimia. La ce folos și cu ce interes de-acum? Suportul material, pe care li l-am acordat ocazional (în special lui Monet și Renoir), face parte din normalitatea unei relații de amicitie dintre camarazi din diferite pături sociale. Eu unul așa consider, și sunt convins că, dacă soarta ne-ar fi inversat rolurile în privința aceasta, și ei s-ar fi comportat la fel. Nici ei nu s-au rușinat de ajutorul financiar primit de la mine în momentele dificile ale existenței lor, iar Claude Monet a rememorat adesea, cu nedisimulată recunoștință, situațiile concrete în care i-a putut fi de real folos. Recunoștința lor sinceră și depășirea problemelor stringente ale momentelor respective au constituit răsplata mea suficientă, iar gratitudinea și amintirea plăcută pe care mi-au păstrat-o pentru totdeauna au reprezentat satisfacția mea lăuntrică permanentă.

Dacă eu i-am ajutat vreodată (mai ales financiar), a fost pentru că am beneficiat nemeritat de mijloacele necesare, și totodată pentru că ei au meritat din plin. Atât ca oameni de caracter, buni colegi și nedespărțiți camarazi, cât și ca profesioniști ai picturii, de un potențial artistic extraordinar, ce avea să fie confirmat ulterior. N-am vrut ca inerentele lipsuri materiale, cauzate de starea lor socială (mai) modestă, de care n-aveau nicio vină, să le prejudicieze cumva capacitatea creatoare ori randamentul artistic impresionant, și nici măcar să le diminueze entuziasmul debordant, cu care se aplecau asupra unei noi tematici artistice sau a unui nou tablou.

Și dacă tot am atins subiectul unei prietenii trainice și dezinteresate, nu pot decât să deplâng modul trist în care a sfârșit

fosta lungă amicitie dintre introvertitul, dar genialul, pictor Paul Cézanne și mai mondenul scriitor de succes Émile Zola. Deși l-a ajutat adesea financiar pe amicul său din copilărie, Cézanne, se pare că Zola nu i-a recunoscut uriașul talent artistic și nu i-a intuit potențialul creator, lucru care l-a mâhnit profund pe pictorul nesociabil și l-a îndepărtat definitiv de prozatorul ce a cunoscut succesul profesional înaintea lui.

Ruptura care s-a produs între cei doi mari artiști francezi ai secolului meu a persistat, din păcate, până la sfârșitul vieților lor. Cele două genii ale culturii franceze și mondiale au încheiat deloc amiabil o frumoasă prietenie, ce i-a apropiat o bună bucată de timp, și și-au încheiat despărțiți și socotelile cu viața, fiind tot supărați mutual și depărtați sufletește unul de altul. Întâi Zola, în 1902, apoi Cézanne, în 1906, dar la destulă vreme după mine, au părăsit pe rând o lume, pe care inițial au împărțit-o bucuroși, și în care era în continuare suficient loc pentru talentul și orgoliul amândurora. Dar nu vreau să insist cu alte amănunte picante asupra unei chestiuni dezagreabile din viața altora. Îl las pe prietenul Cézanne, dacă binevoiește, deși mă îndoiesc de acest lucru după câte l-am cunoscut, să relateze singur sau să dezvolte vreodată această poveste delicată din viața lui de artist. Deși, în cazul lor, povestitorul a fost, prin excelență, Zola, și nu Cézanne, nu-i așa?

Dar permiteți-mi acum, cititorii mei din alte veacuri, care pătrundeți prin aceste rânduri în intimitatea vieții și gândirii mele, să revin la povestea propriei persoane și-a propriului destin tragic.

Bunii și bogații mei părinți, de familie burgheză protestantă din orașul Montpellier, și-au dorit să mă vadă medic, drept pentru care am și studiat câțiva ani medicina la Paris. Dar vocația mea era pictura, o îndeletnicire probabil mai puțin nobilă decât medicina și cu siguranță mai puțin profitabilă (financiar), în special în acele vremuri mai romantice ale culturii. Este adevărat că operele maestrului Eugène Delacroix, pe care am avut plăcerea

să le admir, m-au impresionat prin calitatea lor artistică și prin realismul lor pregnant, și m-au ajutat să-mi descopăr vocația artistică latentă. În consecință, am sfârșit prin a abandona medicina, atât ca practică curentă, cât și ca perspectivă profesională, și am început prin a mă dedica în întregime pasiunii pentru pictură, care mă acapara din ce în ce mai evident.

M-am înscris imediat la Școala de Arte Frumoase din Paris, unde am avut privilegiul de-a mă întâlni și-a mă împrieteni cu, la fel de anonimii pe atunci, Sisley, Renoir și Monet. Datorită posibilităților financiare ale familiei mele, mi-am deschis în Paris un atelier de lucru destul de spațios și bine utilat din punct de vedere tehnic, pe care l-am împărțit bucuros cu Renoir și Monet, și unde primeam cu drag vizitele ocazionale ale lui Manet, Degas, Cézanne sau Pissarro.

Ce timpuri romantice mai erau, stimații mei cititori, și ce viață boemă mai duceam! Un grup de artiști talentați, uniți de pasiunea pentru pictură, tineri și independenți, aflați în căutarea idealului artistic! Îndrăgostiți iremediabil de natură și frumos, eram zilnic în căutarea luminii potrivite și-a culorilor adecvate, dorind să surprindem pe pânză diverse instantanee ale vieții, să oprim clipa timpului la momentul și-n contextul ales, și desigur, într-o manieră cât mai realistă cu putință. Că era și greu, că era destul de stresant, uneori de-a dreptul epuizant, nici nu mai conta, pentru noi era întotdeauna plăcut, deși nu întotdeauna eram mulțumiți de rezultatul sau realizările noastre artistice. Și atunci retușam pânzele, reluam tematica, îmbunătățeam tehnica de lucru, refăceam lucrările nesatisfăcătoare, căci talentul singur, nedublat de muncă asiduă, perseverență, seriozitate, ori autocritică nu este de ajuns pentru realizarea unor capodopere ale artei.

În operele mele, și așa putea spune chiar ale grupului nostru, am urmat linia realismului, care se preta suficient de bine la felul nostru de-a fi, de-a înțelege lumea, de-a ne exprima sau de-a

interpreta arta. La acest curent artistic i-am adăugat treptat, și pe atunci aproape inconștient, tehnicile de lucru ale stilului care avea să se cheme ulterior impresionism.

În special Claude Monet, și pe bună dreptate, vă pot și eu confirma, avea să fie considerat principalul „vinovat” pentru apariția și dezvoltarea acestui nou stil artistic, datorită obsesiei lui de-a immortaliza pe pânză clipa cea distinctă și efemeră, de-a surprinde natura exact în lumina perfectă și-n culoarea corespunzătoare. Să redea fidel impresia subiectivă, pe care i-o dă imaginea privită, exact în clipa aceea și-n lumina naturală respectivă! Să rețină astfel impresia unei clipe din eternitatea inefabilă, care în momentul următor a și trecut! O obsesie pe care, din câte am înțeles aici, a purtat-o cu obstinație și stoicism întreaga lui lungă viață. Bravul Monet! Merită din plin renumele glorios de părinte al impresionismului. Mă simt onorat că l-am cunoscut îndeaproape și mă bucur că l-am putut sprijini în mod concret în tinerețea lui dificilă și tumultuoasă. Totodată, mă înduioșează până la lacrimile mele imateriale faptul că, în memoriile sale lăsate posterității, oftează adesea cu un sincer dor după relația noastră de prietenie, întreruptă tocmai în apogeul ei de izbucnirea războiului și mai concret de moartea mea neașteptată pe linia frontului.

Dar, apropo de Monet, să ne întoarcem cu amintirile la timpul fericit când ne petreceam, împreună cu Renoir, zilele creative în studioul meu din Paris. Țin să vă informez că de la fereastra acestui studio a zărit-o pentru prima dată pe Camille, frumoasa fată care avea să-i devină soție până la tragica ei moarte timpurie. În timp ce privea liniștit pe fereastră, într-una din zilele obișnuite ale întâlnirilor noastre, deodată s-a repezit impacientat afară, lăsându-ne să ne întrebăm curioși ce se întâmplase și cât era de grav. Tipic pentru Monet, cu impetuoșitatea lui, cu spontaneitatea lui, cu entuziasmul lui de moment, cu energia lui molipsitoare, dar și cu intuiția lui genială! O intuiție de artist autentic!

III – Percy Bysshe Shelley

*O inimă romantică ce a ars din plin,
dar nu s-a mistuit câtuși de puțin*

Potrivit concepției filosofice ateiste, pe care am susținut-o pe parcursul vieții terestre, spiritul meu ar fi trebuit să fie efectiv anihilat laolaltă cu dispariția bietului meu trup, întâi umflat de apele morții, apoi incinerat în focul purificator, și preschimbat în final în insignifianta și impersonala cenușă. Dar constat cu nedisimulată surprindere că spiritul, care mi-a animat și călăuzit existența terestră, nu-i deloc la fel de mort precum trupul.

Credeam și eu, la fel ca filosoful grec Democrit, ca poetul și filosoful latin, Lucrețiu, și mulți alți gânditori iluștrii dinaintea mea, că structura complexă a omului este compusă în întregime numai din atomi impersonali, și că, la moartea acestuia, odată cu descompunerea trupului material, se dezintegrează implicit și sufletul cel imaterial, și-n consecință, spiritul uman îi piere pentru totdeauna în neantul incognoscibil.

Chiar dacă mă miră faptul că m-am înșelat totuși în convingerile mele spirituale, precum toți celebrii mei predecesori la care făceam referire mai înainte, nu mă dezonorează cu nimic să-mi recunosc acum eroarea din calculele mele apriorice. Ba încă pe undeva mă bucură că n-am avut dreptate, și că spiritul meu continuă să existe într-o nouă dimensiune, unde se poate

manifesta relativ liber, își poate păstra și rememora vechile amintiri ale vieții terestre, și chiar poate asimila noi date și informații despre lumea care i-a urmat.

Mă surprinde oarecum (ținând cont de reputația mea controversată), dar mă și onorează totodată (dovadă că opera mea neterminată a avut până la urmă impact în conștiința posterității), faptul că mi s-a oferit, după aproape două sute de ani, dreptul la replică postumă, la liberă exprimare, la analiză, clarificare, evaluare și chiar (auto)critică.

Din realitatea inedită a noii mele existențe spirituale, țin să mulțumesc, așa cum se cuvine, pentru posibilitatea oferită cu mărinimie, și să profit de ocazia ivită, pentru a mă exprima și acum la fel de liber, cutezător și poate incomod ca întotdeauna, în deplină consonanță cu renumele aparte pe care l-am dobândit pe lângă banalul nume de Percy Bysshe Shelley.

Deși nu mă laud neapărat cu asta, vă reamintesc sau vă informez, după caz, că prin prima mea tinerețe (adică pe la 20 de ani, că la a doua tinerețe, recte pe la 30 de ani, eram deja mort!) fusesem poreclit depreciativ Shelley nebunul, sau Shelley ateul. Cauza care mi-a atras asemenea apelative peiorative, consta în faptul că mi-am permis să resping anumite atitudini convenționale și mentalități conservatoare ale societății din vremea mea, și am îndrăznit să gândesc și să acționez (un pic) altfel față de uzanțele predilecte ale contemporanilor mei. Poate, într-adevăr, era într-un spirit (mai) ateist, ce părea atunci absolut imoral și de-a dreptul nebunesc. Înțeleg că între timp percepția aceasta strictă și intransigentă s-a mai schimbat, iar ateismul de diferite expresii a prins rădăcini reale și adânci într-o lume încă religioasă doar formal.

Oricum, n-am susținut niciodată că viziunea mea filosofică ar fi infailibilă sau măcar inerantă, iar acum am fost deja nevoit să recunosc o primă eroare în sistemul ei ideologic. Consider însă că greșeala dintr-un moment dat al gândirii și acțiunii este mai puțin